

Viljem MERHAR*

REHABILITACIJA EKONOMSKE VLOGE DRŽAVE S TRŽNO-PLANSKIM GOSPODARSKIM SISTEMOM**

Povzetek. Sedanja finančno-gospodarska kriza, ki je hkrati kriza kapitalizma kot sistema, je priložnost za nekatere organizacijske rešitve na področjih infrastrukturnega gospodarjenja, ki jih mora uresničiti država. S temi rešitvami se bo reafirmirala neoklasična sinteza, ki je z mešanimi tržno-planskimi gospodarskimi sistemi na keynesianski način razreševala družbeno produkcijske probleme in ki so jo negirali neoliberalistični fundamentalisti. S to negacijo pa so poglobili krizo kapitalizma kot sistema. Reafirmacijo Keynesove družbeno-povpraševalne strani bo treba nadgraditi še z Marxovo družbeno ponudbeno stranjo ter s tem dosledno uveljaviti dualizem gospodarjenja na prostokonkurenčnih področjih s tržno regulacijo in na omejenokonkurenčnih področjih s plansko regulacijo procesov v družbeni reprodukciji. Reorganizirati bo treba tudi sekundarni trg vrednostnih papirjev, ki je s centralizacijo, ne pa s koncentracijo kapitala povzročil sedanjo globalno finančno-gospodarsko krizo, in s tem poglobil krizo kapitalizma kot sistema.

Ključni pojmi: kapitalizem, finančno-gospodarska kriza, kriza kapitalizma kot sistema, deflacijska vrzel, dualizem gospodarjenja s profitno-tržno in neprofitno-plansko regulacijo gospodarstva, tržno-planski gospodarski sistem, neoklasična sinteza, centralizacija in koncentracija kapitala, fiktivni kapital in borzno poslovanje

V prispevku »Globalna gospodarska kriza in sistemska kriza kapitalizma spodbujata reformo kapitalizma«¹ sem predstavil teoretične poglede na gospodarske fluktuacije dveh ekonomsko-teoretičnih avtoritet: K. Marxa in

---

* Dr. Viljem Merhar, zaslužni profesor, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

¹ Posvetovanje Ekonomske poslovne fakultete v Mariboru, 29. maja 2009 (kaseta). Glej tudi Teorija in praksa, Ljubljana: Letnik XLVII, štev. 4/2010, str. 635–645.

J. M. Keynesa, ki sta se z nekaterimi teoretičnimi spoznanji zblížala. Pomanjkljivostim Keynesovega reševanja deflacijske vrzeli – deficitarnosti družbenega povpraševanja, vezanega na družbeno povpraševanje, se je uspešno izognil Marx s poudarjanjem družbene ponudbene strani. Ta v sedanjosti zahteva, da država organizira družbene infrastrukturne produkcijske in neprodukcijske monopolne dejavnosti po neprofitnih planskih načelih gospodarjenja v tržno-planskem gospodarskem sistemu. V sklepnem delu tega prispevka sem zato ugotovil:

»Sedanjo krizo kapitalizma kot sistema, ki asociira na krizo iz 30-ih let prejšnjega stoletja, pa zazdaj rešujejo najrazvitejše kapitalistične države z reafirmiranimi keynesianskimi sredstvi ekonomske politike – z družbeno-povpraševalno stranjo, ki jo bo treba nujno nadgraditi še z družbenoponudbeno stranjo, ki jo sugerirajo elementi Marxove teorije kriz.

Reševanje gospodarske in sistemske krize kapitalizma je zato priložnost za velike strateške premike v organiziranosti družbenega gospodarstva, ki si ga ni več mogoče zamišljati brez *poudarjene ekonomske vloge* države in njene državne lastnine na infrastrukturnih področjih gospodarjenja, pridobljene tudi s ponovnimi nacionalizacijami.«

Reafirmacija ekonomske vloge države in njene lastnine zahteva torej jasno razmejitev med profitno in neprofitno organiziranim gospodarjenjem – med ex post tržno in ex ante plansko regulacijo gospodarstva. Po profitnem motivu organizirano ex post tržno gospodarjenje je treba uveljaviti na prostokonkurenčnih področjih gospodarjenja, na omejenokonkurenčnih monopolnih področjih gospodarjenja pa naj se uveljavlja neprofitno – uporabno-vrednostno ex ante plansko motivirano in regulirano gospodarjenje.

Ta načelna teoretična razmejitev med profitno-tržnim in neprofitno-plansko organiziranimi področji gospodarjenja je v funkciji razvoja produktivnih sil, ki s procesi akumulacije kapitala – s koncentracijo in centralizacijo kapitala zakonito spreminja prostokonkurenčne v omejenokonkurenčne – monopolne pogoje gospodarjenja. S tem se hkrati z monopolizacijo tehnološko najrazvitejših področij gospodarjenja spreminja tudi uspešnost liberalističnega neoklasičnega tržnega mehanizma – mehanizma cen pri razreševanju vsakokratnih družbenoekonomskih problemov. Prav ta neuspešnost tržnega ex post mehanizma pri razreševanju družbenoekonomskih problemov zahteva krepitev ex ante planskega mehanizma pri razreševanju teh problemov. To vodi v tako imenovane mešane tržno-planske gospodarske sisteme.

Z razvojem gospodarstva, z razvojem produktivnih sil dela se seveda meja med tržno organiziranimi in reguliranimi ter plansko organiziranimi in reguliranimi področji gospodarjenja spreminja. V procesih tega spreminjanja se krepi planski element gospodarskega sistema pred tržnim. V teh procesih se namreč družbena delitev dela, ki zahteva ex post tržno

regulacijo, spreminja v tehnično delitev dela², ki pa zahteva ex ante plansko regulacijo. In to tako na državno podjetniškem kot tudi na mednarodnem globalnem nivoju. S tem spreminjanjem delitve dela s produkcijo v pravem času se hkrati spreminjajo cene iz tržnih v transferne. S transfernimi običajno monopolnimi cenami, ki vodijo v hierarhijo profitnih mer glede na monopolno moč monopolistov, pa se prečrpavajo profiti s prostokonkurenčnih področij gospodarstva v omejenokonkurenčna monopolna področja gospodarstva.

Z vsem tem se v prostokonkurenčnih pogojih gospodarstva zmanjšuje profitna mera, ki destimulira naložbe na teh področjih gospodarjenja. Pri monopolnih področjih gospodarjenja pa se pojavljajo relativni presežki kapitala, ki silijo v izvoz (imperializem). S tem se pogloblja deflacijska vrzel – deficitarnost plačilno sposobnega povpraševanja, ki je v tridesetih letih 20. stoletja zahtevala državno keynesiansko intervencijo v procese družbene reprodukcije. Tedaj intervencijo, ki je krepila ekonomsko vlogo države in državno lastnino v procesih družbene reprodukcije. Gre za reformo monopolnega kapitalizma – keynesiansko revolucijo. Keynesiansko reformo monopolnega kapitalizma – državno etatizacijo gospodarstva, ki so jo neoliberalistični fundamentalisti v zadnji tretjini 20. stoletja s protireformo državnega kapitalizma izničili (reaganomika in tatcherizem), čeprav jo reševanje sedanje finančno gospodarske krize s krizo kapitalizma kot sistema ponovno aktualizira. In to z več tisoč milijardnimi vložki državnega davkoplavevskega denarja v finančne institucije kapitalističnih držav, ki so s svojimi finančnimi špekulacijami povzročile sedanjo krizo.

Reafirmacija keynesizma je afirmirala hkrati tudi mešane tržno-planske gospodarske sisteme – reafirmirala Samuelsonovo neoklasično sintezo, ki so jo negirali neoliberalistični fundamentalisti. S to negacijo pa so zaostri in poglobili krizo kapitalizma kot sistema, ki je v ozadju sedanje globalne finančno-gospodarske krize.

Reševanje krize kapitalizma kot sistema po vsem tem zahteva reafirmacijo tržno-planskega gospodarskega sistema z motivacijsko dualnostjo na profitno-tržnih in na neprofitno-plansko organiziranih in reguliranih področjih gospodarjenja. Gre za motivacijski dualizem – profitno in neprofitno organizirano gospodarjenje, ki ga je poznal že klasični ekonomist A. Smith in ki se je z razvojem kapitalizma krepil in se zelo poudaril s keynesiansko reformo monopolnega kapitalizma. S to reformo so države reševale krizo kapitalizma kot sistema, ki so jo torej z neoliberalistično protireformo

---

² Tehnična nadrobna delitev dela se je pojavila s kapitalistično kooperacijo in se poglobila s kapitalistično manufakturo in tovarno ter se s sodobnimi zreli kapitalističnimi korporacijami kot temeljnimi enotami planiranja in z globalizacijo gospodarstva – s produkcijo podizvajalcev in produkcijo v pravem času razširila in razmahnila v plansko koordinirano z recepturami določeno mednarodno tehnično delitev dela.

državnega kapitalizma izničili sodobni neoliberalistični fundamentalisti. Iz teh teoretičnih izhodišč in spoznanj je treba oceniti sedanje organizacijske rešitve, ki izhajajo iz presežene logike zgolj profitno organiziranega in motiviranega gospodarjenja.

Sedanje po svojem značaju monopolne družbeno produkcijske (energetsko-surovinske, transportno-komunikacijske, komunalno-stanovanjske, okoljevarstvene in druge) ter družbeno neprodukcijske (finančno-zavarovalne, socialno-zdravstvene in pokojninske, vzgojno-izobraževalne in raziskovalne, kulturno-prosvetne in druge) dejavnosti so oziroma naj bi bile v skladu z neoliberalistično ekonomsko doktrino organizirane profitno-motivacijsko. Tedaj tako, da z uporabljanjem monopolne moči, ko omenjene omejeno konkurenčne dejavnosti lahko z vsiljenimi monopolnimi cenami prečrpavajo profite iz prostokonkurenčnih gospodarskih dejavnosti. Jasno je, da takšna liberalistična logika organiziranja družbenega gospodarjenja gre v mednarodnih ekonomskih odnosih v prid gospodarsko najrazvitejšim kapitalističnim državam. Tržne strukture teh držav so namreč bolj omejeno konkurenčne – monopolne kot so v gospodarsko manj razvitih državah. Zato gospodarsko razvitejše države prečrpavajo monopolne profite iz gospodarsko manj razvitih držav. S tem se v procesih globalizacije gospodarstva povečuje in pogloblja kapitalistično protislovje med gospodarsko razvitimi in manj razvitimi državami, kar ohranja nizko dodano vrednost v slednjih.

Možnosti ustvarjanja monopolnih profitov znotraj posameznih državnih gospodarstev pa nista v stanju preprečevati liberalistično spodbujena protimonopolna zakonodaja z varuhi konkurence, s katerima se nerealistično sugerira preprečevanje monopolov z navidezno tržno razčlenjenostjo – atomizacijo monopolnih sektorjev gospodarstva. Seveda se s tem zavestno spregleduje narava sodobne tehnologije – opremljenost produkcijskih procesov s čedalje učinkovitejšimi produkcijskimi sredstvi, ki pogojuje produkcijo v velikem merilu, torej koncentracijo in centralizacijo produkcije v maloštevilnih, in s tem omejeno-konkurenčnih monopolnih produkcijskih enotah.

Prakticiranje monopolne moči močno koncentriranih in centraliziranih produkcijskih enot – zrelih kapitalističnih korporacij (J. K. Galbraith), ki postajajo sodobne nosilke planiranja tehnične delitve dela, pa povečuje, kakor smo že ugotovili, deflacijsko vrzel, ki kliče po poudarjeni ekonomski vlogi države in njene javne lastnine v procesih družbene reprodukcije. Z državno (javno) lastnino monopoliziranih infrastrukturnih produkcijskih in neprodukcijskih področij gospodarjenja se nosilcem ekonomske politike države, z določevanjem in kontrolo cen v teh dejavnostih, odpirajo šele možnosti preprečevanja monopolnega obnašanja monopolnih področij gospodarjenja. Kolikor torej zasleduje država s svojo protimonopolno

ekonomsko politiko bolj popolno zaposlitvene cilje v svojih gospodarstvih, mora krepiti državno (javno) lastnino, ki bo z neprofitno motivacijo spodbujala k investiranju prostokonkurenčne profitnomotivirane dejavnosti. In s tem popolnejšo zaposlitev produkcijskih dejavnikov.

Profitno motivirano in organizirano ter regulirano gospodarstvo je treba zato nadgraditi še z neprofitno motiviranim in organiziranim ter reguliranim gospodarstvom. To pomeni, da je treba uveljaviti dualizem gospodarjenja v mešanih tržno-planskih gospodarskih sistemih, kakor smo jih teoretično utemeljevali v tem prispevku. Zaradi tega je treba na monopolnih infrastrukturnih področjih gospodarjenja zavestno odpraviti liberalizacijo in deregulacijo ter privatizacijo in denacionalizacijo gospodarstva, ki jih zagovarjajo neoliberalistični fundamentalistični ekonomisti. S tem pa ponovno usposobiti državo, da bo s posledično dualnostjo gospodarjenja blažila poudarjena razredna in ekološka protislovja, in s tem krizo kapitalizma kot sistema.

Tako opredeljene možnosti nosilcev ekonomske politike bodo šele omogočile, da se bo keynesianski ekonomski politiki, ki z monetarno in fiskalno ekspanzijo vpliva na družbenopovpraševalno stran z nevarnostjo inflacije, pridružila še marksistična družbenoponudbena stran. Ta bo z okrepljenimi neprofitno motiviranimi in državno organiziranimi ter reguliranimi monopolnimi infrastrukturnimi sektorji gospodarstva v državni lasti blažila družbena protislovja – blažila krizo kapitalizma kot sistema.

Po vsem tem je torej treba več tisoč milijardne denarne vložke držav v finančne sektorje gospodarjenja pretvoriti v državno lastnino, ki jo je treba še okrepiti z nacionalizacijami infrastrukturnih monopolnih področij gospodarjenja ter seveda z nacionalizacijo neemetijskih diferencialnih zemljiških rent, ki so poleg hipotekarnih zadolžitvenih in drugih vrednostnih papirjev (delnic in obveznic) predmet zemljiških in borznih špekulacij.

V ozadju borznih špekulacij – dobičkov (izgub) je navidezni fiktivni kapital, ki je opredeljen in ocenjen z vsakokratno nižjo obrestno mero, namesto z višjo profitno mero. To je s kapitalizirano vrednostjo donosov lastniškega – delniškega kapitala. Dobičke (izgube) borznega trgovanja pa se nerealistično pojasnjuje z menjavo, pri tem pa se spregleduje, da se jih z menjavo ne da pojasniti, ker je fiktivna borzna vrednost teh menjav pred menjavo enaka fiktivni borzni vrednosti teh menjav po menjavi. Zato se z borznimi menjavami – z borznim trgovanjem na sekundarnem trgu lastniškega kapitala lahko pojasnjuje le različno porazdelitev fiktivno ocenjene vrednosti borznih poslov med udeleženci te menjave: to, kar v borznih poslih – menjavi kdo pridobi – ima kapitalski dobiček, drugi namreč izgubi – ima kapitalsko izgubo fiktivnega kapitala. In nič drugega. Z menjavo se tako ne da pojasniti izvora presežka – dobičkov na družbeni ravni, čeprav ostaja videz, da je temu tako!

S temi ugotovitvami pa se zelo zmanjšuje ekonomski pomen

sekundarnega trga vrednostnih papirjev, čeprav se hkrati zelo povečuje pomen borznega poslovanja za finančne oligarhije. Saj jim prav borzno poslovanje omogoča lastniško centralizacijo kapitala, in s tem obvladovanje vseh področij družbenega življenja. Sekundarni trg kapitala je iz družbenoekonomskih vidikov še posebej problematičen, če se za borzne posle uporabljajo bančni in finančni viri – krediti, v ozadju katerih je družbeno varčevanje, ki bi se ga moralo nameniti realnemu investiranju – koncentraciji kapitala. Kapitalistične borze in njihovo poslovanje bi moralo zato biti predmet rigoroznega in vsestranskega državnega nadzora. S tem nadzorom je treba predvsem preprečevati uporabo bančnih kreditov za borzno centralizacijo lastniških deležev kapitala. Pomeni, da je treba z nadzorom borznega trgovanja preprečevati z bančnimi krediti omogočeno centralizacijo lastniškega kapitala na sekundarnem borznem trgu kapitala. Še posebej, če borzni lastniški centralizaciji kapitala ne sledi koncentracija kapitala, ne sledijo realne naložbe v gospodarstvu, s katerimi se povečuje realni družbeni kapital, in s tem obseg družbene produkcije in zaposlitve.

Z gornjimi spoznanji se povezuje zahteva, da je treba kritično proučevati borzno trgovanje z vrednostnimi papirji – z lastniškimi upravljaljskimi upravičenji njihovih vsakokratnih imetnikov. Borzno trgovanje se namreč povezuje s procesi podružabljanja lastnine kapitala – z delniško skupinsko in državno lastnino, ki sta vodili do ločevanja kapitala kot lastnine in kapitala kot funkcije. S kapital-lastnino upravljajo skupinski lastniki – delničarji, s kapital-funkcijo pa sodobni managerji. To ločevanje med upravljanjem in vodenjem produkcijskih in drugih delovnih procesov zahteva tudi ločevanje in jasno razmejitve med primarnim in sekundarnim trgov kapitala. Primarni trg kapitala vodi do koncentracije kapitala – do povečane družbene produkcije in zaposlitve – krepi kapital-funkcijo; sekundarni borzni trg kapitala pa vodi do centralizacije lastniških deležev že obstoječega kapitala – centralizira te deleže pri maloštevilnih lastnikih delnic.³

Z uporabo bančnih kreditov na sekundarnem trgu kapitala se tudi povečuje borzno povpraševanje, ki nadpovprečno zvišuje cene vrednostnih papirjev, in s tem fiktivni kapital kot osnovo borznih špekulacij, ki se zaradi izostajanja in zaostajanja akumulacije kapitala – koncentracije kapitala, ne potrjujejo s povečanimi profiti v realnem gospodarstvu. Zaradi tega prej ali slej sledi borzni zlom, ki so ga povzročili prav borzni špekulanti in njihovi finančno-bančni botri, ki so akumulaciji kapitala namenjene vire financiranja za koncentracijo kapitala neopravičeno spreminjali v lastniško centralizacijo kapitala. Vse to početje finančnih oligarhov je dovoljevala država s

³ *Borzna centralizacija lastniških deležev kapitala je v naših razmerah po osamosvojitvi uresničevala prvotno akumulacijo kapitala, saj je s tajkunskimi krediti izničevala certifikacijsko privatizacijo družbene lastnine slovenskih državljanov. S tem pa je hkrati z izrivanjem malih delničarjev zelo zaostрила razredna protislovja v naši družbi.*

svojo brezbrižnostjo na tem področju produkcijskih odnosov, ki jih je treba kritično proučevati tudi na infrastrukturnih področjih gospodarjenja.

Za sedanjo organiziranost infrastrukturnih področij gospodarjenja na nekaterih področjih tega gospodarjenja namreč velja, da so organizirana hkrati po uporabno-vrednostno motiviranih neprofitnih planskih in profitno motiviranih tržnih načelih. To velja za organizacijske rešitve na energetskem, transportno-komunikacijskem, komunalno-stanovanjskem in okoljskem, zavarovalno-socialno-zdravstvenem in pokojninskem, varstvenem, vzgojno-izobraževalnem in raziskovalnem ter kulturnem področju. S takšno organizacijo teh infrastrukturnih področij gospodarjenja se z njihovo delitvijo na profitno - tržno in neprofitno - plansko motivirano gospodarjenje ustvarja površinski videz konkurenčnega gospodarjenja, ki zadovoljuje liberalistične varuhe konkurence, čeprav omejenokonkurenčnega gospodarjenja takšne neracionalne organizacijske rešitve ne odpravljajo.

Te rešitve namreč s pretvarjanjem *ex ante* plansko koordinirane tehnične v *ex post* koordinirano družbeno delitev dela vodijo v družbeno ekonomske neracionalnosti, ki neopravičeno - s posledičnim povečevanjem podjetniških uprav⁴ - povečujejo družbene stroške navedenih področij po svojem značaju monopolnega gospodarjenja. Odpravljanje teh družbenih neopravičenih stroškov delovanja infrastrukturnih monopolnih področij gospodarjenja bo mogoče le z odpravljanjem liberalistično sugerirane, in s tem umetno ustvarjene družbene delitve dela, ki jo navidezno koordinira *ex post* tržni mehanizem, čeprav se resnično koordinira z *ex ante* planskim mehanizmom v mešanih tržno-planskih gospodarskih sistemih.

Elemente planske koordinacije tehnične delitve dela pa z izrivanjem planiranja z infrastrukturnih področij gospodarjenja spregledujejo neoliberalistični fundamentalisti, ki s tem zavirajo tehnološko pogojeno pretvarjanje družbene delitve dela v tehnično delitev dela. Na ta način pa tehnično delitev dela, ki je pogojena s tehnologijo, zavestno pretvarjajo nazaj v družbeno delitev dela, da bi s tem - z večjimi družbeno neracionalnimi stroški vodenja infrastrukturnih področij gospodarjenja - opravičevali svojo preživelo neoklasično ekonomsko filozofijo. Torej, neoliberalistični fundamentalizem z vsiljevanjem in zagovarjanjem obstoječih organizacijskih rešitev in tržne konkurence za vsako ceno.

Vse to dokazuje, da je treba reformirati ekonomsko vlogo države, ki bo blažila razredna in ekološka protislovja in s poudarjenim planskim

---

⁴ Na primer: več navidezno samostojnih podjetniških uprav (direkcij) tehnološko zaokroženih in enotnih sistemov elektrogospodarskega, transportno-komunikacijskega, komunalno-storitvenega gospodarstva na produkcijskem in zavarovalnega, zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja na neprodukcijskem področju gospodarjenja. S podobnimi posredno tržnimi namesto neposredno planskimi družbeno neracionalnimi organizacijskimi rešitvami se srečujemo tudi na drugih področjih infrastrukturnega družbenega delovanja.

elementom gospodarskega sistema, ki ga neopravičeno izrivajo neoliberalistični fundamentalisti, reafirmirala javno lastnino in z njo povezano določevanje in kontrolo cen na monopoliziranih infrastrukturnih področjih gospodarjenja.

Država bo morala tudi produktivnostne pridobitve, ki jih je s svojo zgodovinsko vlogo in nalogo pri nadaljnjem razvoju produktivnih sil dela ustvaril kapitalizem, usmeriti z redistribucijo dohodkov v odpravljanje mezdne narave delovne sile kot blaga. In to s spodbujanjem in krepitevijo ekonomske demokracije, ki bo z upravljavsko in delitveno participacijo mezdnih delavcev – delavskega razreda s soupravljanjem nadgradila politično demokracijo, in s tem izboljševala položaj delavskega razreda. V tej zvezi se zahteva intervencija države tudi na področju reguliranja dolžine delavnika delavcev. Razvitejše produktivne sile dela namreč že omogočajo krčenje dnevnega in letnega delovnika. In zaradi demografskih razmer podaljševanje življenjskega delavnika. Tega bo mogoče podaljševati le ob hkratnem skrajševanju dnevnega in letnega delovnika, ki ju je treba s pokojninskimi reformami ponuditi delavskemu razredu in ki ju, zaradi liberalistično profitno motiviranega gospodarjenja, lastniki kapitala in njihovi neoliberalistični apologeti ne sprejemajo. Zato je državna intervencija tudi na tem področju več kot upravičena.

Naj končno ta moja teoretično razširjena in poglobljena ekonomska spoznanja sklenem s sklepnimi odstavki članka, na katerega sem uvodoma opozoril:

»Za nakazane strateške premike organiziranja družbenega gospodarjenja – reforme kapitalizma pa nam pove več Marx kot Keynes. Zaradi tega je treba pri nakazani neizogibni reformi sedanjega monopolnega kapitalizma slediti Marxu, ki je za uresničeno zgodovinsko vlogo in nalogo kapitalizma pri razvoju produktivnih sil dela ugotovil, da bodo le-te prerasle kapitalistične produkcijske odnose, ki so jih pospeševali. Zato bomo sklenili z teoretično ugotovitvijo J. A. Schumpetra, da bo kapitalizem doživel spremembe (negacijo). In to ne zaradi njegove neuspešnosti pri razvoju produktivnih sil dela, ampak zaradi njegove uspešnosti pri tem razvoju.

Reforma kapitalizma, ki jo zahteva sedanja kriza kapitalizma kot sistema, bo uspešna samo, če jo bodo uresničevali z *reformo identificirani in humanistično naravnani nosilci gospodarjenja*, ki bodo delovali v okviru družbenih norm in ki bodo za svoje napake nosili osebno in materialno odgovornost. Takšen odnos do delovanja nosilcev razvoja na zasebnem in javnem področju, pa je treba uresničevati tudi s kadrovsko politiko, ki bo preprečevala strankarski klientalizem na tem področju.

Ali sta sedanji globalni in sistemski krizi kapitalizma dovolj spodbujevalni za strateške premike in sodobne reforme kapitalizma; ali pa bo po samodejnem in dolgoročnem ter socialno motečem usklajevanju sorazmerij

med oddelkoma družbene reprodukcije, in s tem ponovnem vzponu gospodarstva, treba čakati na novo globalno in sistemsko krizo kapitalizma, ki pa bo še globlja in zato socialno še bolj boleča in moteča. Zato je treba opraviti nalogo: *reformirati kapitalizem zdaj*. Ali so končno nosilci ekonomske politike za to zgodovinsko neodložljivo reformo kapitalizma usposobljeni in politično pripravljeni?»

LITERATURA

- Galbraith, John Kennet (2010): *Ekonomika nedolžne prevare*. Ljubljana: Družba Piano, d.o.o. in Mladina, d.o.o.
- Keynes, John Maynard (2006): *Splošna teorija zaposlenosti, obresti in denarja*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Marx, Karl (1961, 1967, 1973): *Kapital I, II, III. Kritika politične ekonomije*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Merhar, Viljem (2010): *Neoklasična protireformacija državnega kapitalizma*. Zbirka člankov (1990–2010). Ljubljana: Ekonomska fakulteta, Enota za založništvo.
- Merhar, Viljem (2011): *Ob prevodu dela A. Smitha, Bogastvo narodov*. Ljubljana: *Teorija in praksa*, letnik XLVIII. Štev. 1/2011, str. 136–143.
- Schumpeter, Joseph Alojz (2010): *Lahko kapitalizem preživi?* Ljubljana: Studia Humanitatis.